

TEPLOSZENTELESİ BESZÉD ÉS İMA.

(Hom.-Szt.-Mártonban, 1892. jul. 10.)

Mondotta : *Ferencz József*, unitárius püspök.

Előima.

Isten! Örök Jóság és Szeretet! Téged hívunk segítségül ez ünnepélyes pillanatban, midőn e templomot egyházunk szertartásai között a te nevedben fölszentelni készülünk. Óh, légy velünk jóra vezérlő szent lelkeddel, hogy a mit itt érzünk és szólunk, méltó legyen hozzád és e mi ünnepélyünkhöz. Ez ünnepélyt pedig tedd áldottá reánk, e gyülekezetre s még a késő nemzedékre is, mely utánunk is téged fog imádni e szent hajlékban. Ámen.

B e s z é d.

Keresztény hívek! Kedves atyámfiai! Lélekemelő, magasztos ünnepélyre gyűltünk ma egybe, hogy e templomot, mely több mint két éve ¹⁾ már megnyittatott az isteni tisztelet tartására, ez alkalommal egyházunk szertartása szerint fölszenteljük. S kiváló öröme lelkemnek, hogy azon én is személyesen részt vehetek, hogy e nap örömeben osztozhatom, sőt azt jelenlétemmel talán még fokozhatom is. Fogadjátok azért mindenek előtt főpásztori szeretetteljes üdvözetemet, s őszintén nyílt bevallását annak, hogy a mily örömmel vettem szives meghívástokat, ép oly készséggel kívántam annak eleget tenni. Legyetek meggyőződve, hogy nem pusztán a hivatali kötelesség hozott engem ez ünnepélyre, hanem lelkem vágya is, a melyet már akkor sejtetni engedtem, a mikor néhány évvel ezelőtt községtéken keresztül útaztam. Emlékezni fognak többen közületek, hogy a mint akkor régi templomokat megnéztem, s romlásai felett lelkem elborúlt, mily biztatólag és bátorítólag szóltam hozzátok, s mily jól esett meggyő-

¹⁾ Az új templomban 1889. dec. 22-én tartatott az első isteni tisztelet. F. J.

zöldnem, hogy ti sem vagytok elcsüggedve, sőt már akkor biztatólag mondtátok ti is, hogy Isten segedelmével mielőbb egy új és díszes templomot szándékoztok építeni.

Óh, legyen hála Istennek, hogy e szép szándékokban megsegített! Dicséret és dicsőség szent nevének, hogy reménységtekben megszegyenülni nem engedett, s most ismét ajkaitokra vehetitek a zsoltáríró kegyes király szavait: „*Örvendez, mikor ezt mondják, menyjünk fel az Úrnak házába.*“ Mert igaz ugyan, hogy az Úrnak házában lakozni minden időben kedves dolog, de csak úgy, ha abba minden félelem és aggodalom nélkül léphetünk és nem kell attól tartanunk, hogy a mi alatt az eget keressük, sirboltba juthatunk. Pedig ilyeu helyzetbe jutottatok volt ti régi templomotokkal, a mely tudtom szerint épen ezért be is záratott volt, a közbiztonság tekintetéből betiltatván, hogy abba isteni tiszteletek tartassanak.

A mi már ez új templom fölszentelését illeti, a mi egyházunk szertartásai szerint ez egyfelől épen abban a hálaadásban áll, a melylyel Istennek tartozunk, hogy segítségül volt nekünk a mi buzgó igyekezetünkben és sikerrel koronázta fáradozásunkat. És áll másfelől azon gyermeki bizalom nyilvánításában, melylyel e templomot atyai oltalmába ajánljuk, s arra az ő szent áldását kérjük, könyörögjük. Ehez kepest rám nézve szinte elégséges lenne, ha csak ezeket teljesíteném és teljesíteném veletek is, tehát csak imára hívnálak. De mivel imánkban tulajdonképpen csak Istenhez szólunk, s nekem oly sok mondani valóm lenne ez alkalomból nektek is, engedjétek meg, hogy azt megelőzőleg legalább egy részét közöljem veletek e pillanatban keblemet elárasztó gondolatimnak és érzéseimnek.

Először is a helyről kívánok szólni keresztény atyámfiai! melyen e templom fölépült. A mit általában minden templomról elmondhatunk, ennek küszöbén csakugyan teljes joggal felkiálthatunk: „Old le lábadról saruidat, mert a föld, melyen dilsz, szent föld.“

A hagyomány szerint e hely már a keresztényiség első századában egy abbásság székhelye volt. Ugyancsak a hagyomány a templomnak építését, a melynek helyén most ez új templom épült, azon korra vitte vissza. Annyi bizonyosnak látszik, hogy itt már a 14-ik században templom állott, a romjaikban ma is látható várkerítéssel és bástyákkal övezve, melyeket e község e kötelékibe tartozó szomszédos falvakkal együtt épített és tartott fenn, hogy vész idején a templommal együtt életöket és féltettebb vagyonukat is megvédhesék, oltalmazzák. E hely tehát nemcsak Isten imáadásának, hanem a hazafiságnak és hősiességnek is megszentelt helye.

Valóban nehéz lenne s nem is tudnám mindazon emlékeket elősorolni, a melyeket itt mondhatni minden talpalatnyi föld őriz. Évszázadokon át mennyi ima szállt fel e helyről Istenhez! És ez imákban mennyi szív nyert itt enyhületet és bizalmat a sors csapásai között az élet keresztjeinek hordozására, vagy mérsékletet a jó szerencse és boldogság élvezetére. De másfelől mennyi szív tört meg, mennyi élet veszett el ugyancsak e helyen a haza földjének s ezzel saját házuknak és vagyonuknak védelmében! A mint tudom, a templom építése közben is nagy csonthalom került felszínre. A múlt idők viszontagságainak dicső és egyszersmind szomorú emlékei ezek, melyeket ti őseitek iránti méltó kegyelettel ide, e templom piacza alá helyeztetek el, a hol már ismét késő századokig pihenhetnek. Óh, mert jöhet idő — bármily későn — midőn e templomból is, épen úgy mint az előbbiből kő köven nem marad, legfennebb egy új templom alkotásához szolgáltatandják majd ismét az anyagot, mint a hogy a régi templomnak minden felhasználható része itt van ismét e kőfalakban. Ne ütődjete meg ezen keresztény atyámfiai. Avagy nem azt mondja-e szent könyvünk is: hogy „*még az ég és föld is elmúlnak*“?! Igen, elmúlnak és mégis megmaradnak. Mert a világegyetemben, a mi egyszer volt vagy van, soha sem vész el, nem szűnik meg létezni, csak helyet vagy alakot cserél. A nap is egyszer kihűlhet, de helyette akkor még fényesebb napok támadhatnak. A csillagok egyik a másik után behúnyhatják fényes szemeiket, de az égboltozat soha sem marad ékesség nélkül. Fű, fa, virág télben elhervadnak, de tavasszal ismét mindenek megújulnak. Lám, a régi templomot is új váltá fel. S bár némi fájdalom foghatja el szivünket, hogy előbbi templomunkkal, mely úgy régészeti, mint történeti tekintetben méltán figyelmet érdemelt, melyet szent vallásunk kezdetén oltárával és falfestményeivel vettek és alakították át hitelődeink az egy személyű Isten tiszteletére, tehát legrégebb templomaink egyikével többé nem dicsekedhetünk, ha mondom, mindezekért némi fájdalom foghatja is el szivünket, nincs okunk mai örömünket elfojtani. Istennek háza szent hely ez nekünk most is. Vajha az maradna utódainknak is! Vajha azokhoz a nagy emlékekhez, melyek e pillanatban lelkünk előtt elvonulnak, mi is hasonlókat fűzhetnénk! Épen ezért:

Másodszor arra akarlak figyelmeztetni, hogy őriztétek meg e hely, e templom szentségét.

E pontnál mindenek előtt egy félreértésnek kell elejét vennem. Azt mondom az imént: Vajha e hely nagy emlékeihez mi is hasonlókat fűzhetnénk. Nem úgy értem én ezt, hogy bár nektek is alkal-

matok lenne e templom s azzal éltetek megvédésében, vagyonotok oltalmazásában oly hősiességet tanusítani s önmagatokat is feláldozni, mint a dicső ősök tevék. Mentsen Isten, hogy erre szükség legyen, hogy hazánk földjét ellenség tapossa, s feldúlja úgy, mint egykor tevék: török, tatár, német s oláh. Óh, mert több ellensége talán egy nemzetnek sem volt a világon, mint nemzetünknek, a magyar nemzetnek. És mentsen Isten még inkább attól, hogy templomainkat kelljen megvédelmeznünk talán éppen keresztény társainktól, a mire — fájdalom — a múltból szintén nem egy szomorú emlékünknél van. Ki kívánná közülünk ilyen emlékekkel gazdagítani e hely történetét, s növelni annak szentségét? Bizonyára senki. S én bízom is a Gondviselésben, hogy legalább ily célból nem is lesz szükség többé e templomot övedző, de már szintén romokká lett várkerítést és bástyákat kijavítani, megerősíteni. Elég lesz nekünk azokból az a bástya, mely toronynyá van alakulva. De ez sem arra szolgál többé, hogy tán ágyuival elrettentse, hanem ellenkezőleg, hogy harangjaival ide hívja az embereket.

És ebből már szinte gondolhatjátok keresztény atyámfiai! hogy mit akarok én azzal mondani, mikor arra figyelmeztetek, hogy őrizzék meg e templom szentségét. Azt, hogy legyetek buzgó látogatói e templomnak s keressétek fel minél gyakrabban ennek szent tornáczait. Jőjjetek ide akkor is, mikor öröm és boldogság ringatják életsajkátokat, és akkor is, mikor a bánat terhe nyom és súlyos kereszteteket kell vállaitokon hordoznotok; mert itt a vidám mosoly arczaitokon égi fényt fog nyerni, s a bánat és fájdalom könnyüi a hit szivárványán felszívódnak. Higgyétek meg, hogy *jobb egy nap az Úrnak házában, mint ezer nap egyebütt.* Mert igaz ugyan, hogy Istent mindenütt meg lehet találni; titkos kamaránkba elvonulva vagy családkunk kebelére borulva, az udvaron dolgozva vagy szántóföldeinket és mezeinket művelve, ágyunkban pihelve, vagy hegyen és völgyön barangolva. Hiszen ez az egész mindenség az Istennek temploma. De, mégis itt érezhetjük magunkat hozzá legközelebb; itt, hol minden vágy, gondolat és érzés egyedül reá irányul, e szent hajlékban, melyet oly jellemzően nevezünk az Isten házának. De jőjjetek ide mindannyiszor Istenben bízó lélekkel, tiszta szívvel, mert *a ki kételkedik, hasonlatos a tenger hajóihoz, melyek a szelektől ide s tova hanyatnak; s csak a kiknek szivök tiszta, látják meg az Istent.* Ne tegyétek e helyet soha, mint Jézus mondá, a kalmárságnak házává. Itt nem a földi érdekeknek, az emberi gyarló indulatoknak, a nagyravágyásnak és hiúságnak kell oitárt emelni szivünkben, mely — sajnos — némely gyü-

lekezetben odáig megy, hogy még az ülő padok felett is versengenek. Mintha Isten azt nézné, hogy ki hol ül s nem azt, kinek mi lakozik lelkében. Itt csak szellemi lényünkkel kell gondolnunk, csak Istenhez való hasonlatosságunkat kell munkálnunk, s csak arra kell igyekeznünk, hogy még bűnös voltunk érzetében is így szólhassunk: mi a menny polgárai, Istennek gyermekei vagyunk.

Igy és ezek által igyekeztek keresztény atyámiai napról napra szentebbé tenni e helyet, s általa magatokat. Hozzátok ide gyermeketeket, mert higyjétek meg, hogy a gyermeki szív gyakran fogékonyabb az isteni dolgok iránt, mint akárhány tanult s ismeretében elbizakodott ember. Szoktassátok az ifjúságot vallásosságra, mert *minden bölcseségnek kezdete az Isten félelme*. Meglett koru, munkabíró s az erőtől dúzzadó férfiak és nők, szintúgy, mint az elaggott öregek találjanak itt magoknak édes otthont, mint a kegyes Dávid, kit az Ur házának szerelme emésztett, mint Mária, ki oly szívesen üle a Jézus lábainál vagy mint az öreg Simeon, ki az idvezítőt látva és megismerve oly nyugodtan tekintte még sírja elébe is. Ismételten kérlek, atyámiai, őriztétek meg e hely szentségét, legyetek ti magatok annak élő kövei. Járjatok szüntelen az erény és igazság után, cselekedjétek jót, éljétek nemes, munkás, közhasznu kegyes és istenes életet, hogy meglássék rajtatok e templom haszna s bennetek nyilvánuljon ennek szentsége.

Vége *harmadszor* még csak a hála és elismerés koszoruját nyújtom e szent ekklézsiának s mindazoknak, kik e templom építése körül igaz buzgóságot és áldozatkészséget tanúsítottak. És itt ismét a múltból kell kiindulnom.

Hom.-szt.-mártoni ekklézsiánkból keresztény atyámiai! oly emberek keltek ki, kiknek nevét nemcsak egyházunkban és vallásközönségünkben, hanem azon kívül is közelismerés, köztisztelet koszoruzta s emléküket ma is áldhatjuk. Említsem-e h.-szt.-mártoni Bodó János, korának, a 17-ik évszázadnak egyik legelső költőjét? h.-szt.-mártoni Biró Sámuel, a történelmi emlékü Biró-családnak színtén történeti emlékekkel bíró tagját, a ki legelső főgondnoka is volt egyházunknak abban az időben, mikor a lét- vagy nem-lét kérdése, mondhatnám pallosa függött fejünk felett? Említsem-e h.-szt.-mártoni Gedő Józsefet, e nagy irodalom-barátot, ki egy egész könyvtárral gyarapította kolozsvári főtanodánkat? vagy nem rég elhunyt dr. Dimény Farkast, ki szintén e községből származott s rövid életét több rendbeli nemes alapítványával, adományával messze kinyújtotta az örökéletbe? Kikeressem-e papjaink 300 éves névsorából azokat, kiket e

község szült s adott egyházunknak? Bizony, ez ekklezsia oly sok nagy és nevezetes embert adott a hazának, a tudománynak és egyházunknak, hogy többet nem sok ekklezsia mutathat fel. Nem tudom, élnek-e itt e községben még utódaik? ha igen, méltán büszkék lehetnek elődeikre, valamint én nem csekély önérzettel s lelki örömmel újítám meg emléköket ez alkalomból.

Valóban, jól esik nekem, hogy e szent ekklezsia ily nagy emlékü egyéneire hivatkozhatom a nélkül, hogy a mostan élő nemzedékért pirulnom kellene. Jól esik látnom, hogy a mikor csak itt a közelben is, egy kis áldozat némelyeket még hitökben is megingat. s készek inkább vallásukat is elhagyni, csakhogy ekklezsiajok közterheinek hordozásában részt ne vegyenek, addig tí hom.-szt.-mártoni kedves híveim, a közelebbi időben egy díszes iskolát, korszerű papi és mesteri házakat, ezekhez tartozó gazdasági épületeket s most egy szép templomot építettetek. Kétségbe vonhatlan jele ez annak, hogy bennetek még nem fajúlt el nemcsak a székely vér, hanem az unitárius buzgóság és áldozatkészség se. Ez azt mutatja, hogy ti nem akartok csak elődeitek dicsőségéből és örökségéből élni, hanem magatok is már elődeitek iránti tiszteletből is kötelességeknek ismeritek e dicsőséget még növelni, ez örökséget biztosítani. Fogadjátok érette főpásztorotok elismerését. Óh, tartsátok meg ezután is ezt a hitbuzgóságot és egyházszeretetet, hogy a "iként a jelen folytatása egy szép múltnak, úgy a jövő is méltó folytatása legyen a szép jelennek.

Általánosságban szóltam, keresztény atyámfiak! Pedig tán nevetek is kell vala említenem. Ezt azonban engedjétek el nekem. Aranykönyvetekke, a jó szivekbe, s abba a titkos jegyzőkönyvbe, melybe Isten maga írja be mindnyájuknak jó vagy rossz csalekedeteit, be van írva mindazoknak neve, kik e templom építése körül kisebb-nagyobb érdemet szereztek magatoknak. Egy nevet mégsem hallgathatok el, azt a nevet, mely előtt hódoló tisztelettel hajlik meg minden magyar ember: Ő Felsege, apostoli királyunk, *I-ső Ferencz József*, dicsőségtől és áldástól koszoruzott nevet, kinek hazánk s népei boldogságáért, s jóléteért dobogó nagy szíve a tí segélykéréstek előtt sem zárkózott el, s legfelsőbb kegyadományával e mí templomunk felépítéséhez is nagy leküleg hozzájárulni kegyeskedett.

Óh, szálljon anynyi áldás rá az égből, mint a mennyi kérés ezért égbe száll a szivekből!

Most már imádkozhatunk:

Templomszentelő ima :

Isten ! egyedül imálandó Fe'ség ! szerető szent Atyánk az úr Jézus által ! hátaltelt szívvel, bízó lélekkel borulunk elődbe e szent hajlékban, melyet neved tiszteletére s önmagának a lelkiekben való épületére vallásos buzgóságból újonnan emelt e gyülekezet.

Tudjuk, óh Uram ! hogy az egész mindenség a te templomod, és így téged mindenütt megtalálhatunk. De mi még ezt a kis földet sem tudjuk átölelni s ezért szükségünk van oly helyekre, melyek kiválóan reád emlékeztessenek s a hol elvonulva minden más érdekektől, egyedül veled foglalkozzunk.

E szükségérzet indította e gyülekezetet is, hogy régi temploma helyébe, melyet a felette elvonult évszázak megemésztettek, újat emeljen. Óh, légy áldott, hogy e nemes szándékában megsegítetted. Mert valamint az elhatározásra te ihletted a kegyes lelkeket : úgy a munka szerencsés bevégzését is egyedül neked köszönhetjük, ki erőt és kitartást adtál hozzá, s nem engedted, hogy *reménységünk megszégyenüljen*.

Mi Urunk, Istenünk ! A te jóvoltodból tehát, im, kézzel áll a Te imádásodnak ez új hajléka : vedd azt, buzgón kérünk, atyai oltalmadba, isteni gondviselésedbe, mely nélkül egy pillanatra sem biztos a legszilárdabb épület is. Parancsolj az időnek, hogy kimélve bánjon falaival s a természet elemei véletlenül romokba ne döntsék.

Rendelj e templomnak minden időben hű és lelkiismeretes előlélőljárókat, a kik arra mint szemök fényére vigyázzanak s időközi romlásait a maga idejében és módja szerint kijavítani igyekezzenek, megelőzve így egy kis gondossággal a később kipótolhatlan bajt és veszedelmet.

És aztán rendelj e templomnak időről időre olyan lelkipásztorokat és szolgálókat, a kik ebben a te szent fiad, az úr Jézus evangéliumát hamisítatlanul, józan felfogással, képmutatás nélkül, a te szent-ségedhez és az emberi méltósághoz méltóan hirdessék, nem keresvén magoknak más dicsőséget, minthogy előtted kedvesek, s akaratomnak hű tolmácsai, az igazságnak és szeretetnek, a hitnek és reménységnek, a szabadságnak és hazafiságnak ; szóval minden erénynek megvesztegethetetlen szószólói legyenek.

A gyülekezetet pedig, mely e templomban téged, egyedül való Istent fog imádni, tedd buzgó látogatójává szent tornácidnak. Gyermek és ifjú, érett koru és öreg tekintse e helyet a menny előcsarnokának, hol örömet és meglepődést, békességet és boldogságot találhat mindenki s még a bűnös lélek is megtisztúlhat a bűnbánat vizében.

Oh Uram! mennyi kérés, vágy és ima fog innen fölszállni hozzád! Nem kérünk, hogy azokat mind meghallgasd, mert a mi véges értelmünk azt sem tudja mindig megítélni, hogy mi szolgál javunkra. De ha ártatlan szívünk sóhajai, keblünkéből e helyen feltörő imánk és könyörgésünk a te akaratoddal nem fognak ellenkezni: óh, vedd kedvesen azokat s térítsd vissza reánk megáldva, hogy beteljesedjék rajtunk is igéreted: „*az Úr az övét nem hagyja el.*“

E hittel és bizalommal kérjük most is, óh minden áldásoknak kútfeje! a te áldásodat e templomra, a múlt idők annyi nagy emléke által megszentelt helyre, a melyen áll, a községre, melyre nem messze levő és szintén kiújított tornyával letekint; tartsd meg lakói között a békességet, a jó igyekezetet, a munkaszeretetet, a vallásos buzgóságot s mindezek által biztosítsd számukra a haladást, a gyarapodást, a boldogságot.

Áld meg drága hazánkat, ezt a földet, a melyen kívül számunkra nincsen hely. Cselekedd, hogy e haza minden polgára nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül meghajoljon a magyar állameszme előtt és sem a nyelv, sem a hit ne szolgáljon soha akadályul a haza felvirágzásának, boldogságának.

Áldásod legyen a koronás királyon, népei szeretetében szintúgy, mint népeitől való szeretetében feljűlmúlhatlan nagy és nemes uralkodón és az egész uralkodó házon.

A korona tanácsosainak, a kormány férfainak adj oly bölcsességet, minőt állásuk megkíván.

Terjeszd ki e templommal minden templomra, e község lakóival a haza összes polgárait gondviselésedet.

Legközelebről áld meg ez ünnepélyünkre a közelből és távolból egybesereglett barátainkat, rokonainkat és jó embereinket.

Áldj meg mindnyájunkat, az egész emberiséget.

Szent fiad nevében, kérünk, hallgass meg. Amen.

Z á r i m a.

Légy megáldva és megszentelve Istentől, Istennek szolgája által, Istennek újonnan épült szent háza! Egy sok századig állott templom helyét foglaltad te el: maradj sértetlenül te is több századokig. Ragyogj égi fényben rendeltetésed által, hogy a ki ide be lép, ne járjon setétségben s a ki itt imádkozik, megbizonyosodjék a felől, hogy nincs több Isten, hanem csak egy! Ez egyetlen egy Isten oltalmába, gondviselésébe ajánlak én. Amen.

A BÖLÖNI TEMPLOM.

Háromszék egyik legnagyobb kiterjedésű helyiségében van a bölöni unitarius templom, egy magasan kiemelkedő dombon, magas körfalakkal és bástyákkal körülvéve, mely utóbbiak fekvésöknél fogva nemcsak e helyiség, de a szomszédos faluk felett is uralkodnak.

E templomot körítő 8—10 meter magas falak és az ezeken felül emelkedő bástyák úgy alak, mint építés módjaikra igen érdekesek. A falakon két sorban lőrések vannak s ezeken felül kiszögellő zúzművek *) (Pechnase = Assomoir) valamint fogrovátkák.

Az egyik bástya falán közetlen a fedél alatt a következő felírás olvasható: „*Propugnaculum et Turris fortissima Nomen Domini aedificatum opera Incolarum. Beoleon.*“

Anno Dni 1017. (valószínűbb 1617.) Ezen kívül erkölcsi mondatok: „*Ne sis verbosus*“ és „*Quid quid agis, prudenter agas et respice fidem!*“

E várfalak számtalanszor nyújtottak a mult idők harczaiban a tatárok ellen (Benkő Spec. Tnia), sőt a Báthori Gábor alatt folyt polgár háborúk alatt menhelyet a lakosoknak.

Weiss Mihály brassói királybíró Bölön kastélyának ostromáról tért vissza, midőn Földvárnál 1612-ben oct. 16. sergit és életét veszti. (Szeli krónikája.)

1690-ben, midőn Tököli beütésének híre az országban nagy ingerültséget idézett elé, szigorú rendszabályokat hoztak a templom kastély védelmére.

Egy ilyen okirat van a bölöni ekklesia levéltárában.

Az említett várfalon bejutva egy homokos és szabálytalan köralakú s nagy emelkedéssel bíró terület van, mely nem igen terjedelmes, lévén az csak 36 m. széles és 47 m. hosszú.

A várfal nyugoti részén áll egy 6 meter négyzetes területű *torony*, kettős kapunyílással s lépcsőkkel. E bejárat jelenleg az egyedüli, mely a templomtérré vezet.

*) Középkori várakon fordul elé, honnan az előre nyomuló ellenségre forró olaj volt önthető vagy kő dobálható.